

Nachtvlinderwaarnemingen Coendersborg en Coendersbosch, Nuis, 6-13 augustus 2021

Klaas Kaag

Van 6 t/m 13 augustus verbleef ik in de Coendersborg te Nuis, eigendom van Stichting Het Groninger Landschap. Ik heb van de gelegenheid gebruik gemaakt om er nachtvlinders te inventariseren met licht en smeer. De resultaten worden in dit verslag gerapporteerd. Ook in september 2019 verbleef ik een week in de Coendersborg. Het was toen echter regenachtig en koud weer, zodat er weinig vloog. Deze waarnemingen zijn in het huidige verslag opgenomen. Alle waarnemingen zijn opgenomen in de database Noctua van de Werkgroep Vlinder Faunistiek (WVF). Een samenwerking tussen De Vlinderstichting en de secties Ter Haar (macrovlinders) en Snellen (microvlinders) van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

Het landgoed reikt ca. 2 km naar het zuiden en ligt grotendeels in de kilometerhokken 216-573 (de borg en het omliggende bos) en 216-572 (het zuidelijke bos met de twee heitjes). Er tussenin liggen weilanden. De uiterste zuidrand ligt nog net in km-hok 217-571. Hier is niet specifiek geïnventariseerd.

In het bos rondom de borg is zowel in 2019 als 2021 gebruik gemaakt van smeer (een mengsel van stroop, alcohol en wat rot fruit) dat op vooral eiken is gesmeerd. Kort na het invallen van de nacht is de smeer gecontroleerd met behulp van een zaklamp.

In 2019 zijn verder alleen enkele vlinderwaarnemingen gedaan bij de buitenlamp en zijn enkele mijnen gevonden. In 2021 zijn dagelijks de nachtvlinders bij de buitenlamp geregistreerd, maar is ook een val (LEPILED) neergezet op een aantal plekken rondom de borg en twee keer bij het heitje in het zuidelijke deel. Het heitje is ook op een zonnig moment overdag bezocht en op verschillende plekken is naar mijnen gezocht. Rondom de borg is 's nachts ook met een UV-lamp naar rupsen gezocht.

In 2019 werden slecht 5 soorten macrovlinders en 2 soorten microvlinders vastgesteld, allen in het km-hok 216-573 rondom de borg. In 2021 waren dat 52 soorten macrovlinders en 32 soorten microvlinders. In km-hok 216-573 waren dat 31 macro- en 24 microvlinders, in km-hok 216-572 waren dat 36 soorten macro- en 22 soorten microvlinders. In km-hok 216-571 werden 2 verlaten mijnen van de Tweekleurige wilgenroosjesmot gevonden op Wilgenroosjes langs het pad bij de zuidingang. De volledige soortenlijst is weergegeven in onderstaande tabellen. Voor de micro's in Tabel 1 en voor de macro's in Tabel 2.

De eerste drie micro families zijn, zoals de naam al zegt, typische mineerders. Dat wil zeggen dat de rupsen in het blad leven en het bladmoes tussen boven- en onderkant wegvreten in een meestal zeer soortspecifiek vraatpatroon. Opvallend aanwezig was de Paardenkastanjemineermot, waarvan de bruine vlekmynen duidelijk aanwezig waren op de Paardenkastanje (Figuur 1). Deze nieuwkomer werd pas in 1999 voor het eerst gemeld in Nederland, maar is tegenwoordig overal te vinden. Het genoemde aantal is een zeer voorzichtige schatting van het aantal mijnen, waar meerdere rupsen in kunnen zitten.

De fraaie Granietbladroller was opvallend aanwezig tussen zijn waardplant Struikhei op het vochtige heitje (Figuur 2). In het voorbijgaan werden minimaal 20 exemplaren geschat. Opvallend genoeg liet de vlinder zich niet vangen in de lichtval. Deze stond twee keer bij het heitje, de tweede keer op het pad tussen de heidestruiken, maar slechts één exemplaar van de Granietbladroller zat op de val, verder niet.

In 2019 stond de gracht helemaal droog, maar nu stond er goed water in. Met resultaat, gezien de vangst van zowel het Waterleliemotje, als het Kroosvlindertje in val en bij de buitenlamp.

Figuur 1 Mijnen van de Paardenkastanjemineermot, Cameraria ohridella, in de Paardenkastanje bij de Coendersborg

Figuur 2 Granietbladroller, Phiaris schulziana

Figuur 3 Het vrouwtje van het Kroosvlindertje, Cataclysta lemnata

Figuur 4 Waterleliemot, Elophila nymphaeata

Tabel 1 Waargenomen microvlinders per familie (vetgedrukt) in de drie km-hokken in 2021 en km-hok 216-573 in 2019. x betekent gezien, niet geteld

		216-571	216-572	216-573	2019
Nepticulidae	Dwergmineermotten				
Stigmella floslactella	Hazelaarmineermot			3	
Stigmella lemniscella	Iepenbladrandmineermot			1	
Stigmella microtheriella	Maagdelijke mineermot			1	
Stigmella tiliae	Lindemineermot			1	
Tischeriidae	Vlekmineermotten				
Coptotriche marginea	Gele bramenvlekmot		7	2	
Tischeria ekebladella	Gewone eikenvlekmmot		x	x	10
Gracillariidae	Mineermotten				
Cameraria ohridella	Paardenkastanjemineermot			1000	
Parornix devoniella	Gewone zebramot			1	
Parornix scoticella	Appelzebramot			1	
Phyllonorycter coryli	Hazelaarblaasmot			1	
Phyllonorycter nicellii	Hazelaarvouwmot			6	
Phyllonorycter schreberella	Fraaie iepenvouwmot			1	
Yponomeutidae	Spinselmotten				
Yponomeuta evonymella	Vogelkersstippelmot		1		
Argyresthiidae	Pedaalmotten				
Argyresthia goedartella	Berkenpedaalmot		1		
Oecophoridae	Sikkelmotten				
Endrosis sarcitrella	Witkopmot			1	
Hofmannophila pseudospretella	Bruine huismot			5	
Peleopodidae	Vuurmotten				
Carcina quercana	Vuurmot		4		
Coleophoridae	Kokermotten				
Coleophora lutipennella	Gewone eikenkokermot			1	
Momphidae	Wilgenroosjesmotten				
Mompha raschkiella	Tweekleurige wilgenroosjesmot	2			
Gelechiidae	Palpmotten				
Bryotropha terrella	Oranje mospalpmot			2	
Helcystogramma rufescens	Rietpalpmot		1		
Tortricidae	Bladrollers				
Cydia amplana	Oranje eikenbladroller		1	2	
Phiaris schulziana	Granietbladroller		21		
Alucitidae	Waaiermotten				
Alucita hexadactyla	Waaiermot			1	1
Pyralidae	Lichtmotten				
Acrobasis tumidana	Rode eikenlichtmot			1	
Crambidae	Grasmotten				
Agriphila straminella	Blauwooggrasmot			2	
Agriphila tristella	Variable grasmot			3	
Cataclysta lemnata	Kroosvlindertje		2	5	
Catoptria verellus	Zwartbruine vlakjesmot			2	
Donacaula forficella	Liesgrassnuitmot			2	
Elophila nymphaeata	Waterleliemot		1	1	
Eudonia mercurella	Variabele granietmot		2		
Pleuroptya ruralis	Parelmoermot		2		

In de grootbladige lindes bij poort zaten minimaal 3 rupsen van de Lindepijlstaart. Deze lichten duidelijk groen op in het licht van de UV-lamp. De kleinbladige linde aan de oostzijde leverde een rups van de Wapendrager op. Van deze soorten lichten de haren fel op in UV.

De Schijn-vierbandspanner is aan het uiterlijk niet met zekerheid te onderscheiden van de Vierbandspanner (*X. ferrugata*). Van het vrouwtje dat bij de borg in de val zat, is een genitaalpreparaat gemaakt om de juiste soort vast te stellen.

De Gehakkelde spanner is een leuke soort voor een westerling. In 2019 vond in slechts een dood exemplaar in een spinnenweb naast de ingang. In 2021 zaten drie maal exemplaren in de val, zowel rond de borg, als op de hei (Figuur 5).

Tabel 2 Waargenomen macronachtvlinders per familie (vetgedrukt) in twee km-hokken in 2021 en km-hok 216-573 in 2019

		216-572	216-573	2019
Sphingidae	Pijlstaarten			
Mimas tiliae	Lindepijlstaart		3	
Drepanidae	Eenstaartjes			
Thyatira batis	Braamvlinder		5	
Watsonalla binaria	Gele eenstaart		1	
Geometridae	Spanners			
Anticollix sparsata	Wederikdwergspanner	2		
Biston betularia	Peper-en-zoutvlinder	1		
Cabera exanthemata	Bruine grijsbandspanner	1		
Cabera pusaria	Witte grijsbandspanner	6	1	
Campaea margaritaria	Appeltak	1		
Campptogramma bilineata	Gestreepte goudspanner	1	1	
Cyclophora punctaria	Gestippelde oogspanner	2	3	
Ecliptopera silaceata	Marmerspanner		2	
Ectropis crepuscularia	Gewone spikkelspanner	5	6	
Ennomos erosaria	Gehakkelde spanner	1	3	1
Euchoeca nebulata	Leverkleurige spanner	1		
Eulithis testata	Oranje agaatspanner	1		
Eupithecia nanata	Smalvleugeldwergspanner		1	
Gymnoscelis rufifasciata	Zwartkamdwergspanner	2		
Idea dimidiata	Vlekstipspanner		2	
Macaria alternata	Donker klaverblaadje	2	1	
Macaria notata	Klaverblaadje	2	2	
Opisthograptis luteolata	Hagedoornvlinder		1	
Orthonama vittata	Moeraswalstrospanner	1		
Selenia tetralunaria	Halvemaanvlinder	1	1	
Xanthorhoe spadicearia	Schijn-vierbandspanner		1	
Notodontidae	Tandvlinders			
Phalera bucephala	Wapendrager		8	
Pheosia gnoma	Berkenbrandvlerkvinder	5		
Pheosia tremula	Brandvlerkvinder	1		
Ptilodon capucina	Kroonvogeltje	14	2	
Erebidae	Spinneruilen			
Calliteara pudibunda	Meriansborstel		1	
Catocala sponsa	Karmozijnrood weeskind		1	
Eilema griseola	Glad beertje	2		
Lymantria dispar	Plakker	7		
Orgyia antiqua	Witvlakvlinder			1
Pelosia muscerda	Muisbeertje	12	4	

		216-572	216-573	2019
Phragmatobia fuliginosa	Kleine beer		1	
Rivula sericealis	Stro-uiltje	9		
Noctuidae	Uilen			
Acronicta rumicis	Zuringuil	1		
Agrotis puta	Putu-uil	1		
Amphipyra berbera	Schijn-piramidevlinder		7	3
Amphipyra pyramidea	Piramidevlinder	1	36	2
Bryophila domestica	Lichte korstmosuil		2	
Celaena haworthii	Wollegras-uil	1		
Colocasia coryli	Hazelaaruil	1		
Conistra vaccinii	Variabele winteruil			1
Cosmia trapezina	Hyena	1	3	
Diarsia rubi	Gewone breedvleugeluil	2	3	
Hadena bicurris	Gewone silene-uil	1		
Hydraecia micacea	Aardappelstengelboorder		1	
Noctua interjecta	Kleine huismoeder	1		
Noctua janthe	Open-breedbandhuismoeder		1	
Noctua pronuba	Huismoeder	3	3	
Ochropleura plecta	Haarbos	4	1	
Phlogophora meticulosa	Agaatvlinder	1		
Xestia sexstrigata	Zesstreepuil	1		

Figuur 5 Gehakkelde spanner, *Ennomos erosaria*

Op het heitje in het zuidelijk deel joeg ik op 9 augustus de Wollegras-uil op uit de vegetatie. Dit is een vrij zeldzame soort die tegenwoordig vooral nog in het Noordoosten gevonden wordt. Ik kon zo gauw geen Wollegras vinden, maar het er schijnt nog wel wat te staan in het terrein (pers. med. Rene Oosterhuis). In de val op het heitje zat o.a. de Moeraswalstrospanner, een iets minder zeldzame soort, die daar echter wel op zijn plaats is.

Op de smeer werden vooral Piramidevlinders waargenomen (Figuur 8), maar ook een aantal daar moeilijk van te onderscheiden Schijn-piramidevlinders (Figuur 7). Er werd slechts één Karmozijnrood

weeskind gezien (Figuur 6), maar wellicht was het nog wat vroeg in het seizoen. Deze soort was altijd vrij zeldzaam in Nederland, maar heeft zich de laatste jaren over heel Nederland uitgebreid. De rupsen leven op eik. Een opvallende soort op smeer was de Braamvlinder. Ook elders heb ik deze soort dit jaar regelmatig aangetroffen op smeer. Meer dan in voorgaande jaren.

Leuk was de aanwezigheid van een Marmerspanner op de smeer. Spanners komen niet zo vaak op smeer. Deze zat tussen een aantal piramidevlinders (Figuur 8).

Figuur 6 Een Karmozijnrood weeskind, Catocala sponsa

Figuur 7 De Schijnpiramidevlinder, Amphipyra berbera

Figuur 8 Een Marmerspanner, Ecliptopera silaceata, tussen vier Piramidevlinders, Amphipyra pyramidea

Al met al is het, gezien het matige weer, een aardige oogst. Het is jammer dat het heitje niet bereikbaar was met de auto, zodat het vangen beperkt bleef tot het twee plaatsen van de val. Over het algemeen vang je meer met een laken. Maar zo blijft er nog wat te ontdekken over, zeker als ook in andere seizoenen gevangen wordt en er meer gericht naar rupsen en mijnen wordt gezocht. Ik kom dan ook graag nog een keer terug.

Met dank aan Rene Oosterhuis (2019) en Bert Speelman (2021) voor de vergunning om 's nachts te vangen in het terrein. Alle waarnemingen zullen worden opgenomen in het bestand Noctua van de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF).

Den Helder, 6 december 2021